

प्रा. डा. गौरवराज ढकाल, MS, FISS
परिचय विशेषण - मेरेडपद (स्वायत्ता), शाखा डॉ. मानि कम्बर रोजे /स्वायत्त सर्जन
समय: प्रत्येक महीनाको दोस्रो पुरुबवार, ३ हस्पिटल काठमाडौँबाट

डा. पुरुषोत्तम पराजुली, MS, MCh
परिचय विशेषण - पिसाब प्रोस्टेट, मुत्रवाहिनी, पछरी तथा मुत्र रोग /युरोलोजिज
समय: प्रत्येक महीनाको तेस्रो शनिबार, चकुरी हस्पिटल, विराटनगरबाट

डा. अमपार पोखरेल, MS, FIPEC
परिचय विशेषण - नाक, कान, घीटी रोग /नाल तथा सरक ENT सर्जन
समय: प्रत्येक महीनाको अठ्ठार शनिबार, निजिल हस्पिटल, काठमाडौँबाट

डा. हरिशंकर प्र. यादव, MD, FIEM
परिचय विशेषण - समुहको (सुगर), थायरॉइड, हृमोन रोग
समय: प्रत्येक महीनाको अठ्ठार शनिबार, विराटनगरबाट

सम्पादकीय

थाइराइड रोग

पछिल्लो समय थाइराइड रोगका बिरामी बढिरहेका छन् । खासमा थाइराइड हर्मोन शरीरलाई एकदम आवश्यक पर्छ । टाउकोदेखि खुट्टासम्म शरीरका हरेक अङ्गलाई यो हर्मोन चाहिन्छ । यसले शरीरको मेटाबोलिज्म (खानालाई शक्तिमा परिणत गर्ने प्रक्रिया) लाई नियन्त्रण गर्छ । थाइराइड ग्रन्थी हाम्रो घाँटीको तलपट्टि हुन्छ, जसले हर्मोन उत्पादन गर्छ । थाइराइड रोग लाग्यो भने हर्मोन बढी वा कम उत्पादन हुने समस्या हुन्छ । हर्मोन बढी हुनुलाई हाइपर थाइराइडिज्म र कम हुनुलाई हाइपो थाइराइडिज्म भनिन्छ । चिकित्सकका अनुसार थाइराइड रोग चार किसिमका हुन्छन् । ती हुन् : थाइराइड ग्रन्थीमै मासु वा डल्लो पलाउने, थाइराइड नोडुल वा क्यान्सर, हाइपर थाइराडिज्म र हाइपो थाइराडिज्म । यो रोग सामान्यतया शरीरको रोग प्रतिरोधात्मक क्षमतामा कमी भएकै कारण लाग्ने गर्छ । वंशानुगत रूपमा पनि यो रोगले सताउने गर्छ । रूघा लागेमा वा भाइरल इन्फेक्सन भएमा थाइराइड ग्रन्थीमा सङ्क्रमण भएर यो रोग देखिन सक्छ । विभिन्न रसायन र अन्य कारणले वातावरणीय प्रदूषणले गर्दा पनि यो रोग लाग्ने गर्छ । लामो समयसम्म औषधीको प्रयोगले पनि मानिसमा थाइराइडको समस्या देखिने गर्छ । विभिन्न विकिरणको प्रयोगले पनि थाइराइड क्यान्सर हुने सम्भावना रहन्छ ।

यो रोगले छोएपछि कपाल धेरै झर्ने, दुब्लाउने वा मोटाउने, शरीरमा पसिना बढी आउने वा कम आउने, निद्रा बढी लाग्ने वा कम लाग्ने, कड्जयत हुने वा भाङ्गापखाला लाग्ने, महिलाको महिनावारी गडबडी हुने, मुटु जोडसँग ढुकढुक हुने, हात काँप्ने, गर्मी बढी हुने वा जाडो हुने, छाला खस्रो हुने र निःसन्तान समस्या देखिन सक्छ । थाइराइड रोगमा पनि सबैभन्दा बढी देखिने समस्या भनेको हाइपो थाइराइडिज्म हो । हर्मोनको उत्पादन कम भएमा यो रोग लाग्छ । पुरुषको तुलनामा महिलामा यो रोग बढी देखिन्छ । यो रोगले खास गरी २० देखि ४० वर्ष उमेर समूहका प्रजनन उमेरका महिलालाई बढी सताउँछ । कसैलाई थाइराइड क्यान्सर भए नभएको साधारण भिडियो एक्सरे र एफए इसी जाँचबाटै थाहा हुन्छ । रोग पहिचानपछि यसको उपचार भनेको शल्यक्रिया नै हो । शल्यक्रियापछि पनि बिरामीले चिकित्सकको निगरानीमा बस्नुपर्ने हुन्छ । नेपालमा कुल जनसंख्यामध्ये १२ प्रतिशत थाइराइडबाट पीडित छन् । स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयका अनुसार नेपालमा थाइराइड नौ जना महिलालाई हुँदा एक जना पुरुषलाई हुने गरेको छ । चिकित्सकका अनुसार ५० प्रतिशत मानिसलाई थाइराइड भए पनि लक्षण पत्ता लाग्दैन । यो समस्या जटिल बन्दै गएको छ । त्यसैले रोग नपाएँ, रोग लागिहाल्यो भने समयमै उपचार गरौँ ।

• श्रीमन्नारायण मिश्र

जननिर्वाचित संविधान सभाको पहिलो बैठकबाट २४० वर्ष पुरानो राजसंस्थाको अन्त्य भएको र देशमा गणतन्त्रको स्थापना भएको घोषणा हुँदा लाखौँ नेपाली जनता काठमाडौँको सडकमा हर्ष र उत्साहले रोमाञ्चित थिए । ताली बजाएर गणतन्त्रको स्वागत गरेका थिए, दीपावली मनाएका थिए । नेपालमा गणतन्त्रको स्थापना भएको १७ वर्ष बितिसकेको छ । देश अब गणतन्त्रको १८ औँ वर्षको यात्रामा प्रवेश गरेको छ । विगत १७ वर्षको गणतान्त्रिक यात्राको सिंहावलोकन गर्दा असन्तोष व्यक्त गर्नुपर्ने कुनै कारण छैन । नेपाली जनताको चाहना र अपेक्षालाई सम्बोधन गर्नमा नेपालको गणतन्त्र सफल साबित भएको छ । आगामी दिनमा पनि लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको सुदृढीकरणका लागि नेपाली जनताले आआफ्नातर्फबाट यथासम्भव भूमिकाको निर्वाह गर्ने निश्चित छ ।

नेपालको विगत साढे सात दशक लामो राजनीतिक इतिहासको समीक्षा गर्ने हो भने यस अवधिमा चार पटक राजनीतिक परिवर्तन भएका छन् । पहिलो- विसं २००७ मा १०४ वर्ष पुरानो पारिवारिक राणा शासनको अन्त्य र देशमा प्रजातान्त्रिक शासन प्रणालीको स्थापना । दोस्रो- तत्कालीन राजा महेन्द्रबाट जननिर्वाचित सरकार र संसदलाई विघटन गरी शासनसत्ताको सम्पूर्ण बागडोर आफ्नो हातमा लिनु थियो । राजा महेन्द्रले देशमा

लागु गरेको निर्दलीय पञ्चायती शासन र सक्रिय राजतन्त्र तीन दशकसम्म देशमा कायम रह्यो । तेस्रो- देशका लोकतान्त्रिक र वामपन्थीहरूले पञ्चायती शासनको अन्त्य र बहुदलीय व्यवस्थाको पुनर्स्थापनाका लागि चलाएको आन्दोलनको सफलतापश्चात् देशमा प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापना भयो । पञ्चायती व्यवस्थाको अन्त्यसँगै देशबाट सक्रिय राजतन्त्रको पनि बिदाइ भयो । संवैधानिक राजाको रूपमा बस्न तत्कालीन राजा वीरेन्द्र सहमत भए ।

चौथो राजनीतिक परिवर्तनलाई ऐतिहासिक मान्नुपर्ने हुन्छ । तत्कालीन राजा ज्ञानेन्द्रमा रहेको सक्रिय राजनीतिको अत्यधिक मोहले देशलाई सयौँका निमित्त राजतन्त्रको छायाबाट मुक्त हुन बाध्य बनायो । जनआन्दोलन-२ को सफलतापश्चात् देशका राजनीतिक दलहरूले जननिर्वाचित संविधान सभाको पहिलो बैठकबाट राजतन्त्रको सबैखाले प्रारूपको अन्त्य भएको घोषणा गर्दा संविधान सभाको कक्षबाट कसैले पनि असन्तुष्टि व्यक्त गरेनन् । न त सडकमा नै कुनै व्यक्ति अथवा समूहको असहमतीको स्वर देखियो । नेपालमा गणतन्त्रको स्थापना हुनलाई सबैले आफ्नो सफलताको रूपमा लिए । गणतन्त्रको सफल यात्रा निर्बाध रूपमा जारी छ ।

नेपालमा गणतन्त्र स्थापना भएको विगत १७ वर्षमा मधेशी समुदायबाट डा. रामवरण यादव राष्ट्रपतिमा र परमानन्द झा तथा रामसहाय यादव उपराष्ट्रपति पदमा, महिलाबाट श्रीमती विद्यादेवी भण्डारी राष्ट्रपतिमा र जनजातिबाट नन्दकिशोर पुन उपराष्ट्रपतिमा तथा खस आर्यबाट महामहिम रामचन्द्र पौडेल राष्ट्रपतिको गरिमामय पदबाट सुशोभित भइसक्नुभएको छ । समावेशितालाई गणतन्त्र एवं लोकतन्त्रको गहना मानिन्छ ।

उपरोक्त उदाहरण हाम्रो देशको सफल गणतन्त्रको उदाहरणलाई प्रमाणित गर्छ ।

गणतन्त्रमा 'गण' अथवा 'समूह' को शासनलाई महत्त्व दिइएको हुन्छ । नेपालको संविधानमा स्थानीय तहलाई अधिकारसम्पन्न बनाइएको छ । स्थानीय तहलाई मिनी सिंहदरबारको संज्ञा पनि दिइएको छ । जनताका अधिकांश सरकारी कामकाज स्थानीय स्तरबाट नै भइरहेका छन् । भाषा, संस्कृति, पर्यटन, कृषि, वन, तथा उद्योग कारखानाको विकासका लागि प्रादेशिक सरकारहरूलाई अधिकार सम्पन्न र सशक्त बनाइएको छ । प्रादेशिक सरकार संघीय सरकारसित मुठभेडको अवस्थालाई सिर्जना हुन नदिई समन्वय र सहकार्यबाट जनताका जल्दा बल्दा समस्याको समाधानमा ध्यानकेन्द्रित गरेमा हाम्रो गणतन्त्र थप बलियो हुने छ । गणतन्त्रप्रति जनतामा विश्वास र समर्थन बढाउने काम प्रादेशिक सरकारहरू र स्थानीय तहले नै गर्ने हो । आखिर नेपालका संविधान निर्माताहरूले २४० वर्ष पुरानो एकात्मक शासन प्रणालीलाई समाप्त गरी संघीय संरचनालाई आत्मसात् गरेका छन् भने यसको बलियो बनाउने जिम्मेवारी स्थानीय तह र प्रादेशिक सरकारको हो ।

नेपालमा जनवादको सुदृढ स्थापना ठुलो उपलब्धि हो । जनवादको स्थापनाको लागि जनआन्दोलन-२ को सफलतापश्चात् पहिलो संविधान सभा अस्तित्वमा आएदेखि नै भएको हो । २०७२ असोज ३ गते संविधान जारी भएपश्चात् तथा २०७४ सालको मङ्सिरमा संघीय संसद् र प्रदेश सभाहरूको निर्वाचनपश्चात् नयाँ सरकार अस्तित्वमा आएपछि गणतन्त्र पूर्णरूपेण कार्यान्वयनमा आएको हो । नेपाल एउटा स्थिर तथा आधुनिक लोकतान्त्रिक गणतन्त्र

हो । गणतन्त्रमा प्रत्येकको नागरिकको अधिकार र आवाज पनि संविधानले सुरक्षित गरेको छ । लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा बृहत् को शासन हुन्छ । हाम्रो संविधानले महिला, दलित, आदिवासी, जनजाति, खस, आर्य, मधेशी, अल्पसङ्ख्यकहरूको अधिकार र प्रतिनिधित्वलाई पनि सुनिश्चित गरेको छ । ८५ प्रतिशत हिन्दु र १५ प्रतिशत जाति ओमकार परिवारका सदस्य भएको नेपालमा यहाँका जनताले धार्मिक उदारता र सहिष्णुताको उच्च प्रदर्शन गर्दै देशलाई धर्मनिरपेक्ष घोषित गराए । धर्म निरपेक्ष राष्ट्रमा सबैलाई एक समान धार्मिक स्वतन्त्रताको अधिकार प्राप्त रहेको हुन्छ तर धर्म परिवर्तन गराउने, धार्मिक कट्टरता फैलाउने र समाजमा वैमनस्य फैलाउने काम भएमा त्यो धर्म निरपेक्षताको चरित्रविपरीत मानिने छ । समाजमा सहिष्णुता, सामाजिक सद्भाव र सहकार्यको वातावरण भएमा राष्ट्रप्रेम जागृत हुने गर्छ । अधिकांश देश पनि प्रगति गर्न समय लाग्दैन ।

गणतन्त्र र जनतन्त्रको सम्बन्धबारे बुझ्नु आवश्यक छ । बेलायत राजतन्त्र छ, गणतन्त्र होइन तर जनतन्त्र निर्वावाद रूपले छ । अमेरिकामा गणतन्त्र पनि छ र जनतन्त्र पनि छ । फ्रान्सेली क्रान्तिपश्चात् त्यहाँ बिच बिचमा रूपान्तरित शासन पनि आयो तर पनि त्यहाँ गणतन्त्र र जनतन्त्र दुवै रहिरह्यो । कमनवेल्थका अनेकौँ देश क्यानडा, अस्ट्रेलिया र न्युजिल्यान्डमा जनतन्त्र छ तर गणतन्त्र छैन किनभने यी राष्ट्रहरू बेलायतका राजालाई राष्ट्रप्रमुख मान्ने गर्छन् । कतिपय वामपन्थी देशहरू आफ्नो देश गणतान्त्रिक राज्य भएको दाबी गर्छन् ।

साम्यवादी शक्तिको उत्कर्षका बेला केन्द्रीय जनतन्त्रको परिकल्पनालाई प्रचार गरिएको थियो । उत्तरी छिमेकी चीनमा माओवादी

चिनियाँ क्रान्तिपश्चात् देशको नामकरण नै जनवादी गणतन्त्रको रूपमा भयो । सोभियत सङ्घ गणतन्त्रको एकीकृत संघ थियो । आज पनि जनमानस गणतन्त्र र जनतन्त्रलाई एकअर्काको पर्यायवाची मान्ने गर्छन् र यिनीहरूका निमित्त एउटै अर्थ हो स्वाधीनता । जनतन्त्र र लोकतन्त्र पर्यायवाची शब्द हुन् ।

लोकतन्त्रमा संवाद र छलफलको महत्त्वलाई बुझ्ने काम भएमा यसबाट लोकतन्त्र थप बलियो हुने गर्छ । आफ्नो सिद्धान्तप्रति दृढ रहँदै अन्य राजनीतिक दलको विचारलाई स्वीकार गर्नु ठुलो कुरा मानिन्छ । यसले नै लोकतन्त्रलाई बलियो बनाउने गर्छ । दक्षिणी छिमेकी भारतमा जस्तै हाम्रो देशमा पनि धार्मिक, सांस्कृतिक एवं भाषिक विविधतालाई संविधानले एक सूत्रमा बाँधी राष्ट्रिय एकतालाई सुदृढ बनाएको छ । यसबाट स्वतः नै जनतामा राष्ट्रप्रेम जागृत हुने गर्छ । अधिकांश औपनिवेशिक देशमा स्वाधीनताका निमित्त आमजनता मिलेर आन्दोलनमा भाग लिने काम गरेका थिए तर देश स्वतन्त्र भएपछि फरक मतका दलहरूमाथि प्रतिबन्ध लगाउने काम भयो । फलस्वरूप त्यहाँ लोकतन्त्र बलियो हुन सकेन । लामो समयसम्म एउटै दल सत्तामा रहने षडयन्त्र भयो र अन्य दलको जनाधारलाई विकसित गर्नमा रोक लगाउने काम भयो तर हाम्रो देशमा क्षेत्रीय र जातीय दलहरूको संख्यामा वृद्धि भएको छ । राम्रो प्रदर्शनका लागि जनताले पत्याउनु पर्‍यो तर पनि क्षेत्रीय राजनीतिक दलहरूको जनधारमा विकास नै भएको छ । क्षेत्रीय राजनीतिक दलहरू १० देखि १५ प्रतिशतसम्म मत हासिल गरिरहेका छन् । सरकारको नेतृत्व स्थानीय नेताहरूले गरिरहेका छन् । नेपालको सफल गणतान्त्रिक यात्रा जारी छ ।

सार्वजनिक सेवा र सुशासन

• रमचन्द्र अधिकारी

शासनको वैधता, सर्वस्वीकार्यता तथा स्थायित्व सार्वजनिक सेवाको प्रभावकारीमा निर्भर हुन्छ । भ्रष्ट सुन्दा सार्वजनिक सेवाले सरकारी सेवालाई नै प्रतिनिधित्व गर्छ । यो दृष्टिकोणबाट राज्यद्वारा नागरिकका लागि प्रदान गरिने सम्पूर्ण सेवा सार्वजनिक सेवा हुन् । जसलाई सरकारी सेवा पनि भनिन्छ । राज्यको अनौपचारिक उपस्थिति हुँदा नै यसको सञ्चालन गर्न सरकारको भूमिका आवश्यक भएको हो । औपचारिक राज्यको स्थापनापश्चात् राज्यलाई दिशा निर्देश गर्ने सन्दर्भमा एक वैधानिक पात्रको रूपमा सरकारको भूमिकाले स्थान ग्रहण गर्दै गएको हो । राज्य सञ्चालन प्रणालीमा सरकारको भूमिकामा विस्तार हुँदै गर्दा सरकारको जिम्मेवारी पनि बढ्न थाल्यो । तत्पश्चात् विस्तार भएका भूमिकाको नागरिक मूल्याङ्कनमार्फत समग्र सरकारकै वैधता हासिल गर्नु अपरिहार्य हुन आउँथ्यो । यस क्रममा सार्वजनिक सेवाप्रति राज्यको जिम्मेवारी तथा उत्तरदायित्व झर्ने विकास हुँदै गयो । किनकि यसको गुणस्तर र नागरिक सन्तुष्टिको स्तर नै सरकारको प्रमुख मूल्याङ्कन सूचक हुन् । यही मान्यताको आत्मसात् हुँदै गर्दा सार्वजनिक सेवा नागरिकको अधिकारको रूपमा विकास भयो । साथसाथै सार्वजनिक सेवाको प्रभावकारिता नै सुशासनको आधारभूत पक्षको रूपमा स्थापित भयो ।

प्राचीन समय तथा सुरुवातमा सार्वजनिक सेवाले मात्र सरकारद्वारा वितरण गरिने सेवालाई समेटेको थियो ।

समयक्रममा नागरिक सचेतना अभिवृद्धि हुँदै गयो । संसारभर लोकतान्त्रिक तथा उदारीकृत व्यवस्थामार्फत मानव अधिकारको अवधारणा व्यापक हुँदै गयो । विश्वव्यापीकरणको प्रभाव विस्तार भएसँगै बहुस्तरीय शासनको मान्यता व्यवहारमा अभ्यास हुने क्रम बढ्यो । यिनै कारणले गर्दा सीमित शासनको अवधारणाको अभ्यास आज व्यवहारतः संसारभर विस्तार हुँदै गएको छ । जस अन्तर्गत सार्वजनिक सेवाको अवधारणामा पनि बृहत्तर विकास र परिवर्तन भएको छ । प्रारम्भमा सार्वजनिक सेवा प्रवाहको वितरक संयन्त्रको रूपमा सार्वजनिक प्रशासन मात्र रहेकोमा हाल बहुपात्रको उपस्थिति छ । सार्वजनिक प्रशासनको नवोदित अवधारणाको रूपमा नयाँ सार्वजनिक व्यवस्थापन, नयाँ सार्वजनिक सेवा र नयाँ सार्वजनिक शासनको मान्यता विकास भएका छन् । जसका माध्यमबाट शासन व्यवस्थामा बहुपात्रको भूमिका, सार्वजनिक-निजी साभेदारी, सहनिर्माण, सहव्यवस्थापन, शासनमा सञ्जालीकरण र विश्वव्यापीकरणलाई स्वीकार गर्न सहज भएको छ । परिणामतः सार्वजनिक सेवा सरकारको मात्र जिम्मेवारी नभएर सरकार, निजी क्षेत्र, गैरसरकारी सङ्घ संस्था, सामुदायिक सङ्घ संस्था, सहकारी, नागरिक समाज, अन्तर्राष्ट्रिय विकास साभेदार सबैको जिम्मेवारीमा रूपान्तरण भएको छ । अभ्र भन्ने सरकारको भूमिका मुख्यतः रेफ्री अर्थात् निरीक्षकको रूपमा विकास भएको छ । अबको समयमा तमाम शासकीय साभेदारले आफ्ना गतिविधि सञ्चालन गर्दा नागरिकले प्राप्त गर्ने सेवाको गुणस्तरमा सम्झौता नहुने गरी सेवा प्रदायक शासकीय साभेदारको नियमन, अनुगमन, नियन्त्रण र समन्वय गर्ने कार्य तथा जिम्मेवारी सरकारको हुनु पर्छ । साथै प्रदत्त सार्वजनिक सेवाको उपयोगमार्फत नागरिकले पूर्ण सन्तुष्टि हासिल गर्न सकेको हुनु पर्छ । यो अवस्थामा सुशासनका प्रमुख आयाम (राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा प्रशासनिक) सबल र सुसंस्कृत हुन

सक्छन् । यही परिवेशमा सार्वजनिक सेवाको गुणस्तर सुधार गरी नागरिक सन्तुष्टि अभिवृद्धि गर्ने सोचमार्फत सुशासन हासिल गर्नु आजको आवश्यकता हो । जसका लागि सरकारले सरोकारवाला सबै पक्षबिच उचित समन्वय कायम गर्नुपर्ने हुन्छ । सरकारको समन्वयात्मक भूमिकाबारेक वर्तमान समयमा नागरिकले प्राप्त गर्दै आएको सार्वजनिक सेवाको वर्तमान अवस्थाको बारेमा पनि सही विश्लेषण हुन जरुरी छ ।

सार्वजनिक सेवाको रूपमा नागरिकलाई सरकारले उपलब्ध गराउनुपर्ने सेवामध्ये आधारभूत आवश्यकताको उपलब्धता नै प्रमुख हो । उपलब्धता मात्र नभएर गुणस्तरीय आपूर्ति हो । उदाहरणका लागि आर्थिक सर्वेक्षण २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार आधारभूत खानेपानीको पहुँच ९६.७५ प्रतिशत रहँदा उच्च मध्यम स्तरको खानेपानी पहुँच २७.२६ प्रतिशत रहेको छ । यस्ता आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्ति गर्न राज्यले अब गुणस्तरीयतालाई प्रमुख आधार बनाउनुपर्ने हुन्छ । तथ्याङ्कमा साक्षरता दर र विद्यालय भर्ना दरमा राम्रो सुधार देखिन्छ । यद्यपि सामुदायिक विद्यालय अन्तर्गत सरकारले गरेको लगानीबाट उचित प्रतिलफल प्राप्त हुन सकेको छैन । विद्यालय तथा क्याम्पस हलमा विद्यार्थीको उत्तीर्ण दर तथा विद्यार्थीले विद्यालय/क्याम्पस छोड्ने दर हेर्दा सरकारको लगानी बालुवामा पानी हाले सरह भएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय शैक्षिक केन्द्रको रूपमा नेपाललाई विकास गर्ने दिगो सोच हुनुपर्नेमा दिनुहुँ हजारको संख्यामा वयस्क शिक्षा र रोजगारीका लागि विदेश यात्रामा निस्कने गरेको तितो यथार्थ हामीमाफ छ । सार्वजनिक सेवाको गुणस्तरसँग अन्तर सम्बन्धित यो नै बहुआयामिक प्रभावयुक्त तथ्य हो । शिक्षण पेसा योग्यको न्यून प्राथमिकतामा पर्नु, निजामतीलगायतका संस्थान सेवा रोजगारीका लागि पहिलो रोजाइमा पर्नु तर रोजाइको विपरीत निजामतीलगायत

अन्य प्रशासनले नागरिक स्तरबाट विश्वास आर्जन गर्न नसक्नुले राज्यले नीति तहमा नै गृहकार्य नपुगेको प्रस्टै छ ।

सार्वजनिक सेवाको गुणस्तर केवल सेवाको आकार र उपलब्धतासँग मात्र सीमित हुँदैन । सेवा प्रदायक र सेवा प्राप्तकर्ताको आपसी व्यवहार र संस्कारसँग पनि सम्बन्धित हुन्छ । आज आधारभूत आवश्यकता अन्तर्गत पर्ने यातायात पूर्वाधार र साधनको द्रुततर विकास भएको छ । यद्यपि गुणस्तरीयतामा सन्तुष्ट हुने अवस्था छैन । बढ्दो सडक दुर्घटनाको मुख्य कारण नै राजमार्गको अवस्था र क्षमताभन्दा अधिक संख्यामा यात्रु सवार गराउने प्रवृत्ति हो । यस्तो राज्यले सरकारी संयन्त्रबाट सेवा प्रदान गर्न सक्ने अवस्था त छैन नै, आवश्यक नियमनमा समेत राज्यको कमजोरी प्रस्ट देखिन्छ । भाडादरको अनियमितता एकातर्फ छ, अर्कोतर्फ यातायात मजदुरहरूले यात्रुहरूलाई गर्ने व्यवहार र सरकारले सौँचै नै हाम्रो सभ्यतालाई गिज्याउँछ । स्वास्थ्य सेवामा राज्यले गरेको लगानी र प्रभावकारिता पनि उस्तै प्रकारको छ ।

मातृ मृत्युदर, शिशु मृत्युदरलगायत सूचकमा सुधार आए तापनि सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा नागरिकको पहुँच र विश्वासको अवस्था कमजोर नै देखिन्छ । स्वास्थ्य बिमा जस्तो राम्रो कार्यक्रमलाई थप परिष्कृत र विकसित बनाउनुपर्नेमा नागरिकले यसबाट सुविधा लिन भोग्नु परेको व्याथाका बिचमै कार्यक्रमको स्थायित्वमा नै शङ्का उब्जिन थालेको अवस्था छ । उदारीकृत शासन व्यवस्थाको उपजबमोर्षिम सीमित सरकारको अवधारणालाई कार्यान्वयन तुल्याउन विकास भएका निजी स्वास्थ्य पूर्वाधारमाथि मध्यम वर्गीय नागरिकले पहुँच पाउन नसक्ने अवस्था रहँदा यसको गुणस्तर पनि विश्वास योग्य छैन । सञ्चार सुविधाको उपयोगमा सरकारी र निजी क्षेत्रबिच केही हदसम्म स्वच्छ प्रतिस्पर्धा

रहँदा यसको पूर्वाधार विस्तार र नागरिक पहुँच अभिवृद्धिमा सन्तोषजनक अवस्था रहेको छ । यद्यपि राज्यको चौथो अन्नको रूपमा लिइने सञ्चार माध्यममा भएको तीव्रतर विकासलाई उचित व्यवस्थापन तथा नियमन गर्न नसक्दा उत्तरदायित्व र जवाफदेहिता कमजोर भएको देख्न सकिन्छ । सुशासन कायम गर्न राज्य पक्षलाई नै खबरदारी गर्ने संयन्त्र नै आफू सुशासनको कसीमा कमजोर रहनुले सार्वजनिक सेवा गुणस्तर अभिवृद्धिमा पर्याप्त योगदान गर्न सकेको छैन ।

दैनिक आवश्यकता पूरा गर्ने क्रममा उपभोग्य सामग्रीहरूको खरिद बिक्तीमा देखिने मनपरी मूल्य निर्धारण, उपभोग अवधि नतोकिएका र उपभोग अवधि पूरा भएका वस्तुको बिक्ती वितरण, अखाद्य वस्तुको मिसावट, प्रयोगशाला परीक्षणविनाका अखाद्य वस्तुको बिक्ती वितरण आदि सबै सार्वजनिक सेवासँग सम्बन्धित पक्षहरू हुन् । यस्ता आधार भूत आवश्यकतासँग सम्बन्धित पक्ष कमजोर हुनु भनेको आफैँमा सुशासनको अवस्था कमजोर हुनु हो । यस्ता विषय समाधानका लागि सार्वजनिक प्रशासन संयन्त्र क्रियाशील हुनु पर्छ ।

सरकारको तर्फबाट प्रत्यक्ष सेवा प्रवाह गर्ने सन्दर्भमा होस् वा शासकीय साभेदारको कामकाबाहरीको नियमन गर्न होस, प्रशासन संयन्त्रको भूमिका प्रधान हुन्छ । यद्यपि विकास व्यवस्थापन अन्तर्गत पूर्वाधार निर्माणमा हुने ढिलासुस्ती, भ्रष्टाचार तथा न्यून गुणस्तरलगायतका परिणामको अपजस प्रशासन संयन्त्रमाथि नै आउने गरेको छ । यी प्रक्रियामा सार्वजनिक प्रशासनको जिम्मेवारी पनि हुन्छ । यसर्थ आधारभूत आवश्यकतादेखि विकास व्यवस्थापनलगायत राज्य सञ्चालनका सम्पूर्ण पक्षमा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा नागरिकको विश्वास र अपनत्व सिर्जना गर्न सरकार र सार्वजनिक प्रशासन दुवैको भूमिका प्रमुख रहन्छ ।

तपाईं जहाँ भएपनि प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि
लगइन गर्नुहोस
www.pratidindaily.com

परीक्षा र पढाईमा राम्रै सफलता मिल्ला ।
रमाइलो यात्रा गर्ने अवसर प्राप्त हुनेछ ।